

Alpinist, plezalec, turni smučar pedagog, fotograf, pisec

»Ne bi škodilo malo več prvobitnega strahu pred gorami«

Joža Mihelič me prijazno sprejme v čudovitem koščku Gorenjske, v Mojstrani. Odmeriva si pol ure, ki naposled preraste v krepko uro in četrt. Je gostobeseden in prijeten sogovornik, iskrev v pripovedovanju doživljajev, izkušenj in anekdot, ki pa imajo močno rdečo nit: ljubezen do gora. Joža jim je neizbrisljivo zapisan vse življenje.

JANEZ PORENTA

Strast do gora vam je bila položena že v zibelko. Izvirate iz znane gorniške družine, ste sploh imeli kakšno drugo izbiro?

Res mi ni preostalo nič drugega. Moja starša, oba učitelja, sta se našla v Slovenskih goricah, toda oče si je strastno želel živeti nekje med gorami, po drugi svetovni vojni je našel prosti mesti v Bohinjski Bistrici in tako smo prišli tja. Stanovali smo v šoli in vsak konec tedna odhajali v hribe. To je bil način življenja. Sprva mi je bilo to precej sitno, oprema je bila drugačna kot danes, čevlji so tiščali, želel sem si ostati z vrstniki ob Savi, kjer smo imeli najlepše kopaljšče: ob tolmunu je rasla lipa, s katere smo skakali, lovili potočne postrvi in bili nadloga za ribiškega čuvaja. Pozneje pa so me hribi kar sami potegnili.

Kdaj je bil torej preklon, ko ste vedeli, da bo planinstvo vaš način življenja?

V prvem letniku jeseniške gimnazije sem se pridružil alpinističnemu odseku, ki ga je vodil Janez Krušič, odličan alpinist, znan po številnih prvenstvenih vzponih. Bil je uradniški tip, glavni računovodja železarne. Največkrat sva plezala z Mitjem Koširjem, v Bohinju pa sem imel malo mlajšega, zdaj žal že pokojnega prijatelja Tomaža Budkoviča. Tudi moj brat Tine si je strašno želel postati

alpinist in so ga celo poslali na dva tečaja, name so pozabili, popoln samorastnik sem. Brat me je prvič potegnil v Triglavsko steno, ko sem končal osnovno šolo. Bil pa sem pet let mlajši in nisem bil primeren partner zanj. Nato nekaj let nisva plezala, ko pa sva se spet našla, sva začela najine prvenstvene smeri, prva je bila v Cmiru. To je bilo polno obdobje, ko sem v alpinizmu največ lepega doživel, se je pa od današnjega alpinizma močno razlikovalo. Tu ne gre za pristop, opremo, treniranost, temveč za način življenja. Današnji vrhunski alpinisti pravzaprav ves čas posvetijo treningu, mi smo tedaj trenirali le s tem, da smo plezali, torej bistveno manj. Poleg tega je bila drugačna oprema, predvsem pa način razmišljanja. Ko ugotoviš, da tvoji vrstniki nekaj zmorejo, potem tudi sam lažje.

Strast do gora se vam je kopicila v različnih smereh, dejavnostih: bili ste plezalec, alpinist, pedagog, turni smučar, naravovarstvenik ... Se je to nalagalo spontano? Drži. V Bohinju smo imeli zanimivo smučarsko otroštvo. Tik za vasjo Bohinjska Bistrica je lepo gričevje, ki se vleče proti jezeru, kjer je bil dvakrat celo svetovni pokal v smučarskem teku. Tam smo otroci gradili skakalnice in, za današnje pojme, tudi turno smučali. Oprema je bila povsem druga. Iste čevlje smo imeli za v hribe in smučanje, vse je bilo še prvinsko, danes je to nepredstavljivo. Tistega otroškega smučanja ne bi zamenjal za današnje. Vanj sem se vrgel z vso energijo in postal za tisti čas najboljši bohinjski smučar. Turno smučanje imam še danes zelo rad, čeprav je za moj okus – vendarle sem bil dolga leta v vrstah naravovarstva – malo prenaporno za naravo, če povsod vtakneš nos.

Vzponov se vam je v karieri nabralo ogromno. Jih štejete, imate kje zapisane?

Sploh ne, vse imam samo v glavi. Morda je to narobe. Točno vem za letnice, prvenstvene smeri so večinoma opremljene tudi z datumi. Nabralo se jih je 29, ena zunaj Slovenije, v Paklenici. Nikoli nisem vodil dnevnika. Brat je dal svoji zadnji knjigi naslov *Klic gora*, to je bilo značilno za našo družino. Nas so gore res vleklo k sebi, klicale. Nisem vstopal v najtežje smeri, da bi si pridobil ugled alpinista, ki si to upa, enostavno me je vleklo. Kar sem doživel v alpinizmu, je bilo ekstremno lepo.

Večkrat omenjate žal že pokojnega brata. Se je ob njegovi smrti pri vas, predvsem v odnosu do gora, kaj spremenilo?

Ne. Imam zelo lep spomin nanj. Brez njega bi bil moj alpinizem drugačen. Dvomim, da ga ne bi bilo, bil bi pa precej drugačen. Bil je najbolj razgledan slovenski alpinist z izjemnim spominom in veliko željo. Vse, kar se dogaja v naših stenah, je do potankosti poznal. Predvojni alpinist Uroš Zupančič mi je rekel: Kar je bil nekoč Marjan Lipovšek, muzikolog in alpinist, to je danes Tine! Oba sta bila muzikusa, Marjan pianist in profesor na akademiji za glasbo, Tine pa vse življenje član orkestra Slovenske filharmonije.

Gore vedno potegnejo za sabo tudi tveganje. Ste sami kdaj zrlili smrti v obraz?

To se dogaja vsakemu alpinistu, tudi meni se je. Prihaja do nepredvidljivih okoliščin, popolne varnosti ni, a je ni niti v avtu. Nekoč sva se s Tomažem Budkovičem znašla v Tamarju istočasno kot eden takrat naših najboljših alpinistov, Ljubo Juvan, dogovorili smo se, da bomo šli dan pozneje še ne ponovljeno Uroševo grapo.

Ko smo se vračali, se je Tomažu odvezala dereza, zato se je moral usesti in jo popravljati. Če se to ne bi zgodilo ... Ko smo vstali, da bi nadaljevali spust, so po zraku preletele ogromne skale in padale točno tja, kjer bi bili mi, če se Tomažu dereza ne bi odvezala.

Nezanemarljiva je tudi vaša pedagoška pot. Imajo mladi danes radi gore drugače kot nekoč?

Prav nič. Doživljanje je ostalo, kot je bilo, le da danes zahaja v gore bistveno več ljudi. Včasih je bilo nesreč manj, ker je bilo v gorah manj ljudi. Enako kot v alpinizmu je danes tudi v vsakdanjem življenju premalo bogaboječnosti. Današnji svet je materialno usmerjen, žal to filozofijo prenašamo na vse v življenju, tudi na naše hribe. Ne bi bilo odveč malo več prvobitnega strahu pred gorami, čeprav delam krivico tistim z izdelanim odnosom do gornišтва.

Službovali ste v javnem zavodu Triglavski narodni park. Koliko so ljudje ozaveščeni, kaj se v gorah sme in česa ne?

Precej, žal pa so najglasnejši tisti, ki niso ozaveščeni. Vedno imaš ene in druge. Varstvo narave je tipičen problem naše kulture. To ni problem narave, to je naš notranji problem. Krivi smo mi in naš odnos do narave, ki je materialen, saj hočemo od nje samo pridobivati. Tudi na duhovnem, ne le na materialnem področju. Zato je varstvo narave danes problematično. O njem ne bo treba govoriti ko bo takšen naš način življenja irko se bo vsakdo zavedal, da smo le del sistema, nič drugega.

Koliko mladih videte, ko greste v gore? Se mladi po vašem dovolj gibajo?

Najlepše spomine imam na čas, ko sem 40 let vodil študente fakultete za šport. Bil sem zunanji sodelavec za alpinizem in turno smučanje. Takrat si dobil svojo skupino in si jo vodil. Drugi profesorji so se pritoževali, da so študenti nemogoči. Odkrito vam povem, da niti v eni skupini nisem imel težav. Mladi živijo svoje življenje, zanje je odbijajoče, če se skušaš postaviti na piedestal nekoga, ki vse ve. Razpon med generacijami je lahko preseči, če si le normalen. Meni je bilo druženje z mladimi v hribih vselej zelo lepo. V vseh 40 letih se mi ni na teh turah zgodila niti najmanjša nesreča. Mlade je treba samo razumeti. Kar sem z njimi doživel v hribih, tudi z mo-

jimi otroki, je najlepše v mojem življenju.

Kaj je največ, kar so vam gore dale?

Težko vprašanje. To je lepota življenja! Mnogi uporabljajo besedno zvezo živeti z gorami. Jaz raje rečem: živeti za gore. To pomeni, da te neprestano vlečejo k sebi. Ko postajaš star, so hribi kar naenkrat višji in strmejši. Zame postaja bivanje v Mojstrani malo naporno, kajti privlačna sila je ostala. V nedeljo sem bil na Stenarju, ki je najin družinski hrib. S Francko sva se spoznala pred 51 leti, letos imava zlato poroko, prvič sva skupaj stala ravno na Stenarju. Tokratna nedeljska tura je bila malo obredna. Same mlade pare sem srečeval. Ves čas sem šel v počasnem tempu, mladi so me prehitevali, po 300 metrih pa smo bili spet skupaj, ker so počivali. Ker je bilo vreme krásno in zdaj cveti triglavska roža, mi je uspelo nekaj lepih posnetkov. Rad slikam cvetje s prepoznavnim vrhom v ozadju, tu imaš zadaj Triglav.

Ne le da vaša žena dopušča, kar počnete, je tudi del vaše zgodbe, kajne?

Da. Francka je bila kot mlada alpinistka izjemna, v njeni generaciji ena najboljših. Kot 18-letna punca je v ženski navezi preplezala Glavo Planjave, ki so se je tedaj upale lotiti le najboljše naveze. Vendar sva si zelo zgodaj ustvarila družino, Francka se je povsem posvetila otrokom in postala izjemna mati. Sva pa z otroki ves čas hodila v gore, pozimi in poleti, tudi zato so vsi štirje fantje usmerjeni v naravo. Sin Tomaž je znan po svojem atlasu ptic gnezdilk v Sloveniji, ki je po 15 letih dela izšel letos spomladi.

Kaj Joža Mihelič počne danes? Ste še vsakodnevno aktivni?

Seveda. Zadnje čase imam rad kolo, ker prevzame del tvoje teže; pri mojih letih te začno mučiti sklepi, teh težav je na kolesu manj. Moje hribovsko obdobje je predvsem zima, tedaj sem redno na smučkah. Planinskih tur opravi dosti manj kot nekoč, ker skelet enostavno ne zmore. Tudi pisanje mi veliko pomeni, prav tako rad berem. Nikoli pa nisem pisal toliko kot brat, v svojem obdobju naš najbolj znan pisec planinskih vodnikov. Njegove Julijske Alpe so doživele sedem izdaj, kar je rekord. Žena uživa na vrtu, mojim jablanam pa se vidi, da niso deležne toliko pozornosti

kot njen vrt. Moja nekdanja sošolka Milena Zupančič tudi pravi, da se z zdajšnjim možem najbolj spreta, ko je treba obrezovati drevje, saj se tako njej kot moji ženi zdi, da možakarji tega ne obvladamo.

Še beseda ali dve o vaši knjigi Vprašaj goro: je to knjiga nasvetov, doživljanjev, izkušenj ...?

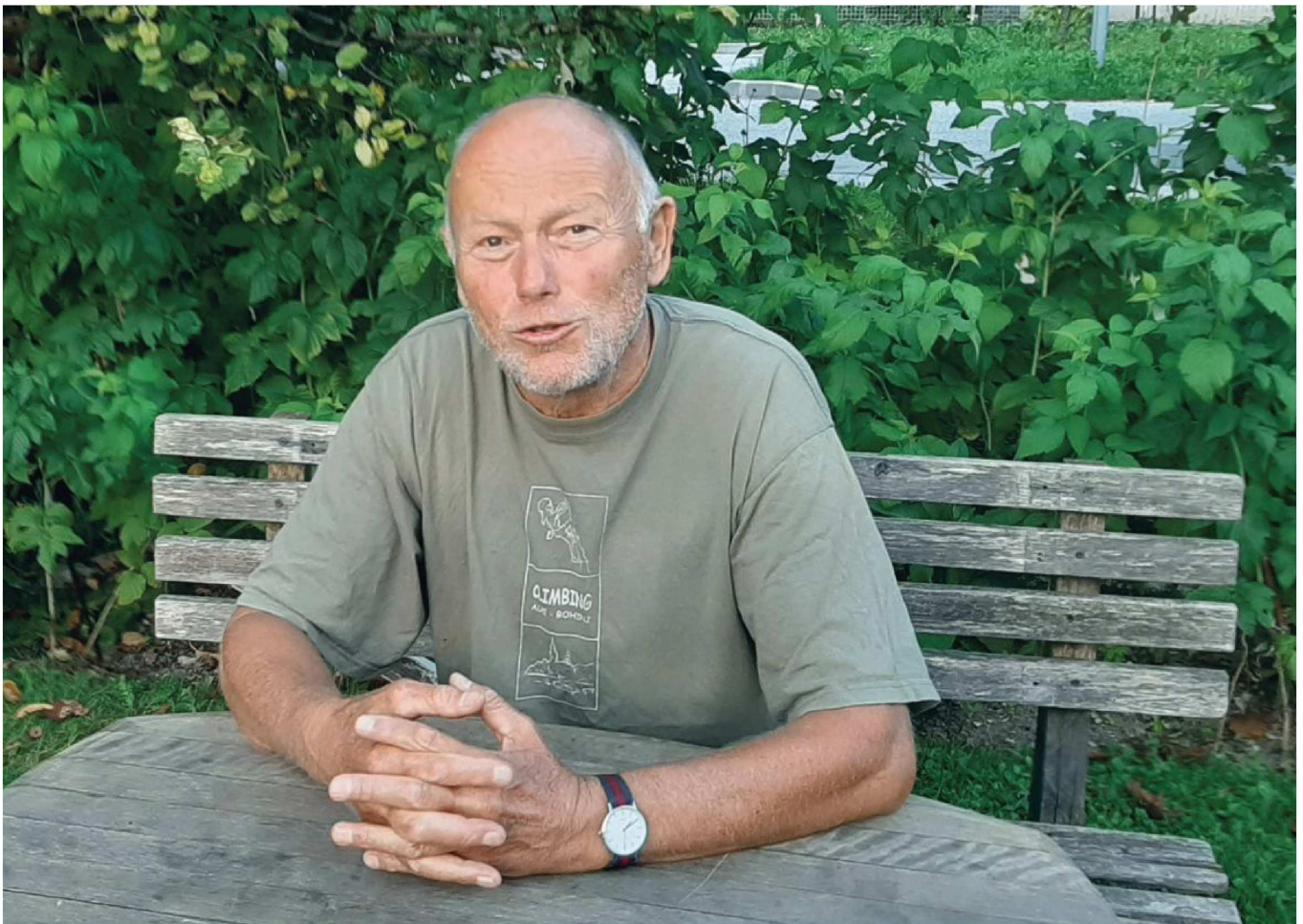
Želel sem povezati zgodbo svojega otroštva v Bohinju in tamkajšnje domačine. Bohinj je ne le v slovenskem, tudi v svetovnem merilu poseben. Dolgo je bil vase zaprta dolina, zato se je tam izoblikovala posebna oblika življenja. Nima samo značilnega dialekta, temveč tudi način razmišljanja. Imel sem srečo, da sem spoznal izjemne posameznike med Bohinjci. Na Bitnjah je živel mlinar, France Čuden, Čučk po domače, imam ga za drugega očeta. Od njega sem se veliko naučil. Njegova delavnica je bila prelepa, a jo je povodenj leta 2007 odnesla. Na hribovskih poteh sem se ustavljal na Krucmanovi kmetiji, kjer je Minka Smukavec, zanimiva ženska, zdaj stara 91 let, ohranila staro vrsto bohinjkega sira, mohanta, ki se dela tako kot kislo zelje: obtežiš ga s kamni v čeburu in ga tudi ješ z žlico. Zelo smrdi, a je odličen za prebavo. Mož ji je zgodaj umrl, dolgo je bila sama gospodarica in je v hlevu obdržala avtohtono slovensko kravico, bohinjsko ciko, ki je lahka in vitalna, da se lahko pase po najvišjih planinah. V takem okolju se izoblikujejo izjemni ljudje. Zame so bistvo Bohinja njegovi ljudje.

»Razpon med generacijami je lahko preseči, če si le normalen. Meni je bilo druženje z mladimi v hribih vselej zelo lepo. V vseh 40 letih se mi ni na teh turah zgodila niti najmanjša nesreča. Mlade je treba samo razumeti.«

Joža Mihelič

Rojen leta 1946. Enako kot njegov žal že pokojni brat Tine zapisan goram v vsem, kar je počel v življenju. Bil je plezalec **alpinist**, pedagog, naravovarstvenik, turni smučar, fotograf, pisec. Letos je pri Planinski založbi izšla njegova knjiga *Vprašaj goro*, ki je spomin na otroštvo v Bohinju, na mladostne prijateljske vezi, plezalne začetke in najbolj plodna leta njegovega **alpinizma**.

*»Nas so gore res vleklo k sebi, klicale. Nisem vstopal v najtežje smeri, da bi si pridobil ugled **alpinista**, ki si to upa, enostavno me je vleklo. Kar sem doživel v **alpinizmu**, je bilo ekstremno lepo.«*

»Varstvo narave je tipičen problem naše kulture. To ni problem narave, to je naš notranji problem,« poudarja Joža Mihelič. FOTO JANEZ PORENTA